

Отримано 27.05.2026р.
Голова спеціалізованої
вченої ради
ДФ 26.133.117
з. філол. н., проф.
Стишов О.А.
О.Стишов

Голові
спеціалізованої вченої ради
ДФ 26.133.117
у Київському столичному університеті
імені Бориса Грінченка
докторові філологічних наук,
професору, професорові кафедри
української мови факультету
української філології, культури і
мистецтва
Олександрю СТИШОВУ

РЕЦЕНЗІЯ

офіційного рецензента

Вінтонів Тетяни Миколаївни,

кандидата філологічних наук, доцента, доцента кафедри
української мови Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка,

на дисертацію **Сергія Сергійовича Притули**

**«Структурно-семантичні та прагматичні особливості українських
кінозаголовків ХХІ ст.»**, подану до захисту на здобуття наукового ступеня
доктора філософії за спеціальністю 035 Філологія
галузь знань 03 Гуманітарні науки

Актуальність теми дослідження. Дисертація Сергія Сергійовича Притули
«Структурно-семантичні та прагматичні особливості українських кінозаголовків
ХХІ ст.» присвячена актуальній проблемі мовознавчої науки – дослідженню
функційних виявів кінозаголовків ХХІ ст., з'ясуванню специфіки прагматизації

кінозаголовків та комунікативної стратегії авторів. Привабливою постає авторська концепція типології кінозаголовків з опертям на їхню семантику, структуру, прагматику та специфіку реалізації. Актуальність роботи посилена інтертекстуальною природою фільмонімів, а також активною екранізацією сучасних і класичних літературних творів українських та іноземних авторів.

Наукова новизна результатів дисертації (теоретичних та/або експериментальних).

Наукова новизна роботи визначується тим, що в дисертації *вперше* здійснено спробу типологізувати українські кінозаголовки ХХІ ст. з огляду на їхні структурні, семантичні і прагматичні вияви; *виокремлено* тематичні групи кінозаголовків згідно з різновидами кінопродуктів, *належно прокоментовано* їхні структурні моделі та тенденції номінації сучасних творів. Крім того, *уведено* до наукового обігу модерний фактичний матеріал. У дисертації *поглиблено* розуміння феномену кінозаголовка як імені кінопродукту та *виявлено* зв'язки між назвою фільму і кіносценарієм чи художнім твором, на основі якого знято фільм. *Подальшого розвитку* набуває з'ясування особливостей реалізації комунікативних стратегій творців фільму та засобів їх формування в кінозаголовках.

Теоретичне і практичне значення результатів дисертації.

Теоретичне значення роботи визначується спрямованістю на пошук закономірностей загальномовного характеру у взаємовідносинах між структурою та семантикою кінозаголовків, розширює український онімний фонд новими підходами до аналізу мовних явищ, а також у застосуванні комплексного підходу до вивчення онімної гри в контексті художнього мовлення. Ігровий складник семантики кінозаголовків проаналізовано не тільки як засіб створення ефекту гри, але й як одну з важливих умов формування семантичного аспекту реалізації в ньому авторського задуму.

Практична цінність. Результати дисертаційної роботи можуть бути використані в дослідженнях із теорії ономастичної науки, у розв'язанні проблем відтворення лінгвістичних та семантичних особливостей перекладних кінозаголовків, у викладанні курсів із загального мовознавства, стилістики, теорії і практики перекладу, спецкурсів і семінарів із поетики онімів, лексикографічній царині.

Наукова обґрунтованість результатів дослідження, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

На нашу думку, теоретичні основи дисертації є переконливими. Належно обґрунтовано теоретичне підґрунтя результатів дослідження та висновків, що забезпечено панорамним підходом до розв'язання окресленої проблеми теоретико-методологічною основою лінгвістичних студій з опорою на сучасні положення ономастики. Автор ґрунтовно проаналізував праці українських і зарубіжних мовознавців, виокремив конституенти заголовкових структур, виявив мотивації заголовків фільмів, з'ясував інтенції заголовків та їхнє сприйняття реципієнтами, встановив продуктивності виокремлених заголовкових моделей.

Достовірність і об'єктивність результатів дослідження забезпечено застосуванням взаємопов'язаних теоретичних та емпіричних методів, адекватних меті, завданням дослідження, а також об'єкту й предмету наукових студій.

Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності.

Загальний рівень дисертації Сергія Притули вважаємо високим, автор засвідчив обізнаність у відповідній науковій проблематиці, чітко визначив теоретичні засади дослідження, вдало обґрунтував застосування комплексу взаємопов'язаних методів аналізу.

Апробація результатів дисертації. Повнота викладу основних результатів дисертації в наукових публікаціях.

Результати дисертаційної праці Сергія Притули представлено на 14 міжнародних і всеукраїнських наукових конференціях, а також відображено в 7 наукових одноосібних публікаціях за темою дисертації, з яких 4 – у наукових фахових виданнях України, 3 публікацій апробаційного характеру. Наголошуємо, що всі публікації автора повною мірою відбивають основні положення й наукові результати дисертації.

Структура та зміст дисертації, її самостійність, завершеність, відповідність вимогам щодо оформлення й обсягу.

Методика аналізу кінозаголовків, обрана Сергієм Притулою, дала змогу успішно розв'язати низку дослідницьких завдань, важливих як у теоретичному, так і в прикладному аспектах, а саме: дослідити сучасний стан теоретичних напрацювань у річищі визначеної лінгвальної проблеми; з'ясувати й уніфікувати поняттєво-термінологійний апарат з аналізованої проблематики; окреслити тематичні групи кінозаголовків відповідно до різновидів кінопродуктів; простежити динаміку лексичного складу в сучасних кінозаголовках; схарактеризувати лінгвальні особливості мовної гри в назвах фільмів; визначити специфіку сприйняття реципієнтами назв українських фільмів.

Виконання завдань, поставлених у роботі, вимагало від здобувача опрацювання широкої джерельної бази, чіткої орієнтації в класифікаціях та визначеннях основних підходів до аналізу кінозаголовка в сучасній лінгвоукраїністиці. Репрезентація текстового матеріалу чітко структурована, стиль викладення матеріалу доступний, дисертант чітко й зрозуміло формулює основні положення й висновки, виважено обґрунтовує власну позицію.

Схвалюємо прагнення Сергія Сергійовича про закріплення за будь-яким лінгвістичним феноменом чіткої дефініції й недвозначної термінології й зараховуємо до авторських переваг послідовне простеження тенденцій у розвитку української термінології з опертям на наукові джерела.

Вірогідність отриманих результатів зумовлена вдало використаним фактичним матеріалом (джерельною базою став онлайн-довідник «База національних фільмів України», база даних українського кіно на онлайн-ресурсі «DzygaMDB» та стимінгова онлайн-платформа «Takflix» (с.3)), що працює на поставлені завдання.

Логіка дослідження зумовила структуру рецензованої праці, що включає три розділи, висновки, список використаної літератури, джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 195 сторінок, обсяг основного тексту – 169 сторінок. Список літератури нараховує 204 найменування.

У першому розділі «Науково-теоретичні засади дослідження кінозаголовків у мовознавстві», куди увійшло шість підрозділів, виокремлено три підходи до структурування ономазіологічних моделей: 1) моделі, які зосереджені на положеннях, сформованих М. Докулілом, Я. Горецьким та П. Штекавером; 2) моделі, що зосереджені на лексичній семантиці; 3) моделі, які дотримуються принципів генеративної граматики (с. 26–27), проаналізовано досягнення ономастичних шкіл України, зокрема в Одесі, Києві, Хмельницькому, Ужгороді, Донецьку.

Максимальна логічність притаманна підрозділові «Феномен кінозаголовка як номінації фільму», позитивне враження справляє опрацювання фабульних і кульмінаційних заголовків, опис заголовків за кількістю елементів. Науково виваженим є аналіз взаємозв'язку заголовка і тексту, а також характеристика функційних виявів заголовка.

За визначенням автора, «кінозаголовок як найменування фільму є складним багатофункційним ономастичним явищем, що поєднує риси ідеонімів та прагматонімів, залежно від його матеріального або нематеріального втілення. У межах сучасної ономастики його кваліфікують як фільмонім – підвид власної назви творів аудіовізуального мистецтва, що може охоплювати широкий спектр

продуктів: від художніх фільмів до анімації, телешоу й науково-освітніх програм (с. 37).

У другому розділі «Лексико-семантичні та структурні особливості кіноназв», що складається з чотирьох підрозділів, опрацьовано класифікаційні ознаки заголовків за змістовими характеристиками, комплексно схарактеризовано динаміку лексичного складу в сучасних кінозаголовках. У дисертації панорамно репрезентовано лексико-семантичні вияви мовної гри в назвах фільмів та описано структурно-семантичні характеристики кінозаголовків. Перевага дослідницької стратегії дисертанта передовсім у тому, що тлом для аналізу заголовків обрано моноксемні моделі кінозаголовків, кінозаголовки-словосполучення, кінозаголовки-речення, дискретні моделі кіноназв. Дослідницький ланцюг на цьому не завершено, оскільки з'явилася очевидна потреба висвітлення ще однієї не менш значущої проблеми – опис заголовків-імітації, що «відтворюють або пародіюють мовні моделі інших жанрів і типів дискурсу (теле- і радіодискурсу, кінодискурсу, театрального або літературного дискурсу). Такі найменування спрямовані на зсування меж між художнім і позахудожнім мовленням («*Гирі мої, гирі*» Є. Нікіфорова (назва обіграє вірш Т. Шевченка «*Думи мої, думи мої*»), «*Фотоморгана*» І. Кальченко (гра слів пов'язана з оптичним явищем – *фата-морганою*), «*Імміграніада*» С. Пуздряка (містить обігрування епічної поеми Гомера «*Іліада*»), «*Електромен*» М. Скоморохова (гра слів, ґрунтована на найменуваннях популярних графічних новел «*Супермен*», «*Спайдермен*» (с.116)). Вдалим вважаємо запропонований підхід до аналізу використання художніх засобів для підвищення експресивності заголовка та функціонування графічних іншомовностей, гібридних форм і транскрибованих елементів у заголовках, які створюють ефект новизни, навмисно порушуючи мовні норми для залучення уваги реципієнта.

Обґрунтованим постає виокремлення п'ятих типів кіноназв: моноксемних моделей (30,5 %), кінозаголовків-словосполучень (39,77 %),

кінозаголовків-речень (10,94 %), дискретних (13,06 %) та неструктурованих (5,73 %) найменування.

Третій розділ «Прагматичні вияви українських кінозаголовків ХХІ ст.», структурно поділений на п'ять підрозділів, присвячених аналізу інтертекстуальності кінозаголовків, мотиваційним типам найменувань сучасних фільмів, описові основних прагматичних характеристик сучасного кінозаголовка, з'ясуванню особливостей процесу номінації сучасних українських фільмів, деталізації механізмів сприйняття кіноназви реципієнтами.

Вартий уваги аналіз основних форм вияву інтертекстуальності, якими є цитати, алюзії та ремінісценції, що апелюють до релігійних текстів, міфології, літератури або музичного мистецтва. Належно вербалізовано особливості кіноадаптації, де заголовок може повністю дублювати оригінал, частково трансформуватися або піддаватися реінтерпретації залежно від авторського бачення та зміщення сюжетних акцентів. Окрему увагу приділено прецедентній мотивації, що передбачає використання загальновідомих імен, висловлень та ситуацій для формування багат шаровості найменування фільму.

Дотримання академічної доброчесності в дисертації та наукових публікаціях. Відсутність (наявність) академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації.

Аналіз тексту дисертації дозволяє констатувати про дотримання дисертантом вимог академічної доброчесності в повному обсязі.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації.

1. Погоджуємося з твердженням автора, що жодну градацію фільмонімів не можна вважати абсолютною, оскільки наявна значна кількість способів класифікувати назви продуктів кіномистецтва зважаючи на їхні види, жанри, що впливають на принципи найменування. Проте, на нашу думку, глибшого розкриття в першому розділі дисертаційної праці потребує питання типології кіножанрів, тому що семантика заголовків, як підкреслює й сам автор, задає тон

фільму, впливає на очікування глядача й може вказувати на жанрову специфіку цільового кінопродукту.

2. Переконлив є висновок автора, що іноді стилістично нейтральні заголовки можуть стати стилістично забарвленими через певні події (с.97). Проте не погоджуємося з твердженням Сергія Притули, що кінозаголовки «*20 Днів у Маріуполі*» (2023), «*Лютий*» (2022), «*Войси з Бахмута*» (2023) мають негативне емоційне забарвлення, оскільки нині вони асоціюються з початком повномасштабного вторгнення та окупацією українських міст (с. 97). Беззаперечно, що ці кінозаголовки справді повертають нас до початку повномасштабного вторгнення російської федерації, але ніхто з глядачів після перегляду цих фільмів не описував свої емоції як негативні.

3. Подекуди в роботі трапляються мовленнєві недоліки й стилістичні огріхи, зокрема варто було в роботі власні назви подати кирилицею, зокрема платформ «DzygaMDB» та «Takflix»(с. 3), Facebook IQ (с. 156), TikTok (с. 157).

4. У поодиноких випадках фіксуємо повтори прикладів кінозаголовків, зокрема «*Я, "Победа" і Берлін*» (с. 104, 130, 139).

Оприлюднені зауваження до дисертаційної праці здебільшого дискусійного чи рекомендаційного плану, не применшують значення роботи й не знижують загальної високої оцінки, проте можуть бути спонуканням до дискусії під час захисту результатів дослідження.

Загальний висновок про рівень набуття здобувачем теоретичних знань, відповідних умінь, навичок та компетентностей.

Рівень виконання дисертації вважаємо високим. Вірогідність результатів дослідження забезпечено науковою обґрунтованістю методологічних позицій, застосуванням комплексу взаємодоповнювальних методів, вдалим поєднанням теоретичних узагальнень та практичного аналізу зібраного матеріалу. Дисертація є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, у якій її автор, Сергій

Притула, здобув нові науково обґрунтовані результати, які мають важливе значення для розвитку лінгвоукраїністики.

Загальна оцінка дисертації і наукових публікацій щодо їхнього наукового рівня з урахуванням дотримання академічної доброчесності та щодо відповідності вимогам.

Дисертація відповідає п. 6-9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження наукового ступеня доктора філософії, затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України №44 від 12 січня 2022 р. (зі змінами) та наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 р. (зі змінами) «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», затвердженого Міністерством юстиції України 03.02.2017 за номером 155/30023, а автор роботи – **Сергій Сергійович Притула** – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 035 Філологія.

26 травня 2026 року

Офіційний рецензент –
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української мови

Тетяна ВІНТОНІВ

В. Вичинська
(ПІС)
Засвідчую

Засвідчую
(посада)